

8.1. MODUŁ:

AUTORSKA MODYFIKACJA PROGRAMU NAUCZANIA JĘZYKA ANGIELSKIEGO

1. Opis programu i warunki jego realizacji.

Opracowany program języka angielskiego jest propozycją modyfikacji programów nauczania na pierwszy, drugi i trzeci etap edukacyjny oraz jest zgodny z założeniami podstaw programowych. Został przygotowany z myślą o dzieciach mających zdiagnozowane zaburzenia zachowania i emocji, zagrożonych niedostosowaniem społecznym bądź niedostosowanych społecznie, które zostaną uczestnikami projektu realizowanego przez 4 Zespoły Szkół Integracyjnych w Krakowie.

Realizacja programu będzie przebiegać podczas zajęć lekcyjnych, a więc w oparciu o podręczniki wykorzystywane przez nauczycieli szkół biorących udział w projekcie. Ze względu na potrzebę poszerzania umiejętności językowych uczniów, podczas zajęć z biblioterapii będą wykorzystywane programy komputerowe rozwijające kompetencje komunikacyjne. Aby zapewnić dzieciom dodatkowe środki dydaktyczne, na zakończenie projektu zostaną zakupione pakiety edukacyjne dla poszczególnych grup wiekowych. Ich zawartość będzie zgodna ze zdiagnozowanymi potrzebami uczestników oraz będzie służyć zapewnieniu trwałości projektu.

2. Adresaci programu.

Program jest przeznaczony do użytku przez nauczycieli języka angielskiego oraz pedagogów specjalnych wspierających proces nauki dzieci. Ze względu na to, że projekt zakłada otoczenie wybranych uczniów z zaburzeniami zachowania i emocji szczególną troską i opieką, niezbędne jest, aby nauczyciel wspomagający był obecny przynajmniej na jednej lekcji języka obcego w tygodniu.

Nauczyciele będą mieli również możliwość współpracy w ramach zespołów merytorycznych z psychologami, którzy na bieżąco będą monitorować postępy i osiągnięcia dzieci biorących udział w projekcie. Uczący będą mogli wówczas skorzystać z pomocy i wsparcia ze strony osób, które nie tylko zdiagnozują uczniów, ale będą również pozostawać z nimi w stałym kontakcie. Pozwoli to na ewentualne wprowadzanie zmian do oddziaływań edukacyjno – terapeutycznych realizowanych przez nauczycieli podczas lekcji. Bardzo ważne będzie przekazywanie nauczycielom języka angielskiego na bieżąco propozycji i wskazówek ze strony zespołów

merytorycznych do dalszej pracy z uczestnikami projektu oraz wspólne ustalanie najbardziej korzystnych metod nauczania dla danego dziecka.

3. Założenia i cele koncepcji programowej.

U podstaw niniejszego opracowania leży przeświadczenie, że przedmiotem procesu nauczania jest uczeń. Zadaniem nauczyciela jest odkrycie potencjału dziecka i wspieranie go w próbach wykorzystania własnych umiejętności. Przeprowadzenie dogłębnej diagnozy osób biorących udział w projekcie, pozwoli nauczycielom języka angielskiego na odpowiedni dobór technik pracy, tak aby dostosować je do indywidualnych możliwości psychofizycznych uczniów.

Jest to główne założenie programu – poprzez wykorzystanie w procesie nauki zarówno różnorodnych zainteresowań dzieci, jak również zwrócenie szczególnej uwagi na ich potrzeby – połączenie aspektu edukacyjnego z terapeutycznym. Zakres i tematyka dodatkowych materiałów dydaktycznych będzie zależała zatem w każdym przypadku od informacji otrzymanych od zespołów merytorycznych zajmujących się diagnozą uczestników projektu.

Jest to konieczne ze względu na charakter zaburzeń zachowania i emocji, które przyjmują wielorakie formy i przejawiają się w różnorodny sposób. Upraszczając klasyfikacje medyczne można dokonać podziału zaburzeń na dwie dominujące grupy w zależności od formy reagowania emocjonalnego dzieci. W pierwszej grupie uczniowie mają tendencję do reagowania głównie zahamowaniem funkcji psychicznych i aktywności, w drugiej – dochodzi do nadmiernego pobudzenia. A zatem sposób w jaki dziecko zareaguje na trudną sytuację będzie zależał od jego układu nerwowego i będzie to reakcja „do wewnątrz” (mówimy wówczas o wycofaniu, zahamowaniu, nieśmiałości, lęklności, bierności, zwiększonej męczliwości, itd.) lub „na zewnątrz” (manifestująca się nadruchliwością, wzmożoną aktywnością i ekspansją, impulsywnością, agresją, itd.). Zaburzone zachowania dzieci mogą zatem być klasyfikowane zarówno jako nerwicowe, emocjonalne, jak i te, które są powodem trudności wychowawczych, czy też niedostosowania społecznego. Należy również pamiętać, iż w przebiegu i rozwoju zaburzeń u konkretnego dziecka można czasem stwierdzić współwystępowanie obu form reagowania.

Powyższe poważne zakłócenia w funkcjonowaniu uczniów na terenie klasy objawiają się trudnościami w nabywaniu wiedzy związanymi z wysoką dekoncentracją uwagi, zaburzeniami procesów pamięciowych, brakiem mobilizacji do systematycznej i dłuższej aktywności oraz obniżonymi możliwościami sprawności intelektualnej. Czynniki te negatywnie oddziałują głównie na myślenie syntetyczno – analityczne pozostające w ścisłym związku z problemami w przyswajaniu pojęć ogólnych (m.in. gramatycznych). Labilność uwagi utrudniająca realizację celów długoterminowych, może równocześnie przyczyniać się do zbytnej koncentracji na szczególe i braku umiejętności przeniesienia efektów na nowe sytuacje. Zakłócenia funkcji pamięciowych w znacznym stopniu obniżają efektywność procesów uczenia się. Równocześnie bardzo duża wrażliwość emocjonalna dzieci z zaburzeniami zachowania i emocji, sprawia, iż są mało odporne na frustrację, mają niską samoocenę i brak im wiary we własne umiejętności. Ich kompetencje społeczne często są niższe w zakresie zdolności komunikowania się, empatii, a także rozwiązywania problemów społecznych na bazie wnioskowania społeczno - moralnego.

Biorąc pod uwagę powyższe trudności dzieci oraz metodykę nauczania języka obcego, a także mając na celu osiągnięcie optymalnych efektów w procesie kształcenia i wychowania, na zajęciach klasowych akcentuje się podejście komunikacyjne, umożliwiające uczniom kontaktowanie się w typowych sytuacjach życia codziennego. Ważne jest skuteczne porozumiewanie się w warunkach bardzo zbliżonych do rzeczywistych. Program zakłada rozwijanie wszystkich sprawności językowych, a więc czytania, pisania, mówienia i rozumienia ze słuchu. W ramach tych sprawności szczególny nacisk jest położony na kompetencje komunikacyjne, co będzie miało swą kontynuację podczas zajęć z biblioterapii gdzie dzieci będą korzystały z programów komputerowych. Niezwykle istotne jest również stopniowe rozwijanie zasobu słownikowego, natomiast najmniej uwagi poświęca się gramatyce.

Bardzo ważnym sposobem indywidualnego traktowania dzieci z zaburzeniami zachowania i emocji jest dostosowanie metod nauczania do preferowanego przez nie stylu uczenia się. Podczas zajęć lekcyjnych nauczyciele stymulują zarówno zmysł wzroku (prezentacja tekstu, ilustracji, etc.), jak również słuchu (dyskusja, pogadanka, itd.), a także zwracają uwagę na wykorzystywanie pomocy, które wymagają manipulacji oraz zmysłu kinestetycznego (wykonywanie ćwiczeń bezpośrednio związanych z życiem codziennym dziecka).

Chcąc zachęcić dzieci do większej aktywności i zaangażowania podczas lekcji, ważne jest stwarzanie sytuacji w których uczniowie będą odnosili sukcesy. Nauczyciele zatem zwracają szczególną uwagę na stosowanie oddziaływań pedagogicznych nastawionych na ukształtowanie w dzieciach wiary w siebie, umiejętności pokonywania trudności i przeżywania porażki, a także rozpoznawania swoich mocnych stron. Będą często udzielali uczestnikom projektu wsparcia i pomocy, a także zaspakajali silną potrzebę osiągnięć i akceptacji.

Aby wykorzystać odpowiednio zainteresowania i potrzeby dzieci podczas lekcji nauczyciele będą kładli duży nacisk na procesy samoregulacji dotyczące nabywania wiedzy przez dzieci. Zakłada się bowiem, że wykonywanie własnych środków dydaktycznych (w postaci pomocy do nauki słownictwa i gramatyki) wzmacnia zarówno potrzebę kompetencji (czyli bycia dobrym w jakiejś dziedzinie i zaprezentowania tego innym) oraz potrzebę autonomii – niezależności i możliwości sterowania własnym życiem i samodzielnego działania. Będzie to miało korzystny – terapeutyczny wpływ na budowę zaufania do samego siebie uczniów oraz czerpania poczucia własnej wartości z tego, co potrafią sami wykonać, a także wpłynie pozytywnie na ciekawość poznawczą dzieci, ich zdolność do poświęcenia się jakiejś czynności oraz samoświadomość (która stanowi podstawę do rozwijania refleksji nad własnym uczeniem się). Wykorzystywanie tego typu materiałów jest konieczne, aby pomóc dzieciom w efektywnej i dającej im satysfakcję nauce. Wykonane przez uczestników projektu pomoce dydaktyczne zostaną zaprezentowane na wyjazdach (feryjnym i wakacyjnym), gdzie dzieci będą mogły pokazać innym uczniom rezultaty własnej pracy.

4. Cele nauczania.

4.1. Ogólne cele programu wynikające z ogólnych zadań szkoły:

- rozwijanie zdolności językowych uczniów, w tym szczególnie umiejętności porozumiewania się w języku obcym
- rozwijanie wiary we własne możliwości językowe
- rozwijanie umiejętności społecznych ucznia poprzez pracę w parach i w zespole
- rozwijanie osobistych zainteresowań dzieci.

4.2. Cele szczegółowe w zakresie poszczególnych sprawności językowych:

Mówienie:

- uczeń wymienia kilka lub kilkanaście słów z każdego przerobionego działu tematycznego (w zależności od indywidualnych możliwości ucznia),
- buduje teksty kilkuzdaniowe na dany temat,
- przeprowadza krótkie dialogi według wzoru w książce lub odgrywa krótką przygotowaną wcześniej scenkę na podstawie materiałów dostarczonych przez nauczyciela,
- odpowiada na proste pytania,
- zna i używa formy grzecznościowe.

Słuchanie:

- uczeń reaguje na polecenia nauczyciela
- odpowiada na krótkie pytania związane z tematami dotyczącymi jego osoby,
- odpowiada na proste pytania dotyczące krótkich nagrań z taśmy magnetofonowej lub krótkiego tekstu odczytanego głośno.

Czytanie:

- uczeń czyta głośno krótki tekst w języku angielskim,
- odpowiada na pytania dotyczące tekstu,
- posługuje się słownikiem w trakcie czytania.

Pisanie:

- pisze kilka prostych zdań na zadany temat,
- opisuje w kilku słowach przedmiot lub postać,
- wpisuje brakujące słowa do tekstu z lukami korzystając ze wskazówek (np. ilość kresek w brakującym słowie oznacza ilość liter),
- prowadzi notatki z lekcji (samodzielnie lub z pomocą nauczyciela wspomagającego),
- prowadzi w domu własny słowniczek nowopoznanych wyrażzeń.

5. Procedury osiągnięcia celów.

5.1. Środki dydaktyczne.

Środki dydaktyczne obejmują:

- podręcznik oraz dodatkowe materiały, którymi dysponuje nauczyciel,
- nagrania magnetofonowe i video,
- programy multimedialne,
- słowniki,
- plakaty, plansze, zdjęcia,
- flashcards (karty z obrazkami), kartki typu MEMO (zapis słownictwa w języku polskim i angielskim), koperty z zestawami słownictwa, zwrotami i rozsypankami wyrazowymi (pełne zdania z zakresu gramatyki) – zwraca się szczególną uwagę, aby powyższe materiały były wykonywane samodzielnie przez dzieci (podczas lekcji lub w domu),
- gry planszowe,
- realia - czyli materiały autentyczne, np. instrukcje, przepisy, reklamy, foldery.

5.2. Metody nauczania

- **METODA KOMINIKACYJNA:** Zgodnie z tą metodą wszystkie sytuacje mające miejsce na zajęciach są pretekstem do komunikowania się. Komunikacja ma miejsce w sytuacji, w której występuje luka informacyjna, możliwość wyboru treści i form językowych, a także reakcja rozmówcy. Pełna komunikacja jest połączona z celowością. Reakcja rozmówcy powinna zaspokoić oczekiwania komunikacyjne inicjatora rozmowy (feedback).
- **METODA AUDIOLINGUALNA:** Materiał językowy prezentowany jest w formie wzorów zdaniowych oraz porównywany z językiem ojczystym. Istotą jest tu powtarzanie za wzorem (nauczycielem lub nagraniem), chórem i indywidualnie. Wielokrotne powtarzanie wyrażen, zwrotów, słów, zdań dla wyrobienia poprawnych nawyków językowych oraz uczenie się na pamięć wierszyków, ćwiczeń rytmicznych, piosenek wpływa korzystnie na płynność wymowy i intonacji oraz pomaga w rozwijaniu zarówno sprawności słuchania, jak i mówienia. Istotną zaletą tej metody jest

wzmacnianie poczucia przynależności do grupy oraz pokonywanie nieśmiałości dzięki wspólnemu śpiewaniu czy recytowaniu.

- **METODA AUDIOWIZUALNA** Nowy materiał językowy wprowadzany jest w oparciu o kontekst audiowizualny przy wykorzystaniu licznych pomocy dydaktycznych takich jak flashcards, zdjęcia, filmy, komiksy, programy multimedialne, tablice interaktywne itp. Główną zaletą tej metody jest uczenie się poszczególnych umiejętności słuchania, czytania i mówienia przy jednoczesnym wykorzystaniu różnych zmysłów i w oparciu o autentyczne materiały zapewniające rzeczywisty i czytelny dla uczniów kontekst.
- **TOTAL PHYSICAL RESPONSE** („Całkowite Reagowanie”) poprzez wykorzystanie zabaw i ćwiczeń ruchowych typu „Simon says”, w których uczniowie najpierw słuchają poleceń nauczyciela, a następnie sami wydają komendy w języku angielskim. Metoda ta ma na celu zredukować stres związany z nauką języka obcego.

5.3. Formy pracy:

- praca z całą klasą
- praca indywidualna, kierowana przez nauczyciela i samodzielna
- praca w parach
- praca w grupach

5.4. Techniki nauczania poszczególnych sprawności językowych (nauczyciele dostosowują je do poszczególnych etapów edukacyjnych):

Mówienie:

- powtarzanie zwrotów za nauczycielem lub nagraniem, indywidualnie lub chóralnie z innymi uczniami
- ćwiczenie wymowy i intonacji poprzez użycie metody audiolingwistycznej, tzw. dryli językowych
- budowanie i odgrywanie krótkich dialogów, scenek z życia codziennego według wzoru (np. w restauracji, w sklepie, na ulicy) tzw. stymulacje, technika dramy

- zadania w parach - przeprowadzanie krótkich dialogów na zasadzie uzupełniania luki informacyjnej: uczeń A posiada informacje których nie ma uczeń B i na odwrót, uczniowie zadając sobie nawzajem pytania uzupełniają luki informacyjne – wzór pytania i odpowiedzi musi być napisany przez nauczyciela, aby ułatwić wykonywanie ćwiczenia
- ćwiczenie „Znajdź kogoś kto...” (np. nosi czarne skarpetki, lubi jabłka, nie lubi wstawać rano, itd..), uczniowie zadają pytania zapisane w ankiecie i zbierają informacje
- porównywanie dwóch obrazków różniących się szczegółami – praca w parach, omawianie zauważonych różnic
- krótka wypowiedź na temat siebie, rodziny, czynności codziennych, opisy postaci, przedmiotu, miejsca
- układanie pytań do odpowiedzi i udzielanie odpowiedzi na pytania
- śpiewanie piosenek
- recytowanie wyliczanek, wierszyków – (tongue twisters, raps, jazz chants, poems)
- udzielanie krótkich instrukcji lub wydawanie poleceń/TPR/
- opowiadanie historyjek w oparciu o bodźce wzrokowe tzw. storytelling
- gry i zabawy językowe, np.:
 - ✓ Gra pamięciowa - uczniowie patrzą na obrazek przez 2 minuty starając się zapamiętać jak najwięcej szczegółów (mogą nazywać je w trakcie zapamiętywania głośno) następnie obracają lub zakrywają ilustrację i starają się wymienić jak najwięcej zapamiętanych elementów
 - ✓ „Fruit Salad”– uczniowie siadają na krzesłach ustawionych w kręgu, jedna osoba stoi na środku ponieważ nie ma dla niej krzesła, każdy uczeń podaje nazwę jednego owocu, następnie osoba w środku wywołuje nazwy niektórych z podanych owoców, uczniowie reprezentujący je muszą szybko zmienić miejsce, a osoba stojąca w środku musi starać się usiąść na jednym z krzesel, może też krzyknąć ‘Fruit Salad!’, wtedy wszyscy szybko wstają i zmieniają

miejsca – zabawa zawiera elementy rywalizacji i humoru, może być stosowane w nauce i wymawianiu różnego rodzaju grup słownictwa

- ✓ „Stem sentences” – uczniowie dostają karteczki z rozpoczętymi zdaniami, które muszą dokończyć, pracują w parach, potem czwórkach - forma minidyskusji. Przykłady zdań:

My favorite animals are

Everybody should

I like people who

I'm frightened of

I've never

- ✓ Domino – zasady gry w domino, ćwiczenie nazewnictwa według grup tematycznych, wymowy i zapamiętywania nowych słówek
- ✓ „Introducing a new subject” – skojarzenia, burza mózgów. Nauczyciel pisze na tablicy temat, słowo lub zdanie, dorysowuje strzałki przy których uczniowie zapisują swoje skojarzenia. Praca w parach, grupach. Potem dyskusja na podstawie rozwinięcia tego, co zostało napisane
- ✓ „Kółko i Krzyżyk”, wykorzystanie ustawienia trzech kolejnych słów do wypowiedzania całych zdań, formułowania pytań, nauki form nieregularnych czasowników i wielu innych zagadnień z dziedziny słownictwa i gramatyki
- ✓ „Fortunately/unfortunately” – ćwiczenie służące do utrwalania tzw. konstrukcji parzystych, np. On one hand-on the other hand, and-but. Praca w parach gdzie jeden uczeń zaczyna zdaniem np. Fortunately, it isn't raining today, a drugi odpowiada Unfortunately, I'm wearing my waterproof jacket. Zabawa trwa aż do wyczerpania się pomysłów na zdania

- ✓ „Końcówki”- uczniowie jeden po drugim wymyślają słowa zaczynające się na ostatnią literę słowa wypowiedzianego przez poprzednika np. green – nose – eight – too – old – do
- ✓ „I’ve got an apple in my rucksack”- uczniowie powtarzają to zdanie, dodając kolejno swoje słowo zaczynające się na następną literę alfabetu. Za każdym razem muszą powtórzyć wszystkie „wrzucone” słowa do plecaka przez poprzedników. Kto się pomyli lub zapomni słówka odpada z gry.
- ✓ Zgadywanie słowa/rozszerzona wersja (I CAN SPY) - uczeń wymyśla słowo, pozostali zadają pytania, na które on odpowiada tylko TAK – NIE. Zwycięża ten kto odgadnie właściwe słowo.
- ✓ Pantomima – np. uczeń lub paru uczniów wychodzi na środek klasy, nauczyciel podaje im pasek papieru na którym jest napisana nazwa czynności która mają pokazać – klasa odgaduje nazwę czynności.

Słuchanie:

- słuchanie komentarzy, poleceń, wskazówek nauczyciela lub kolegi i wykonywanie czynności nazwanych przez nich/ zastosowanie metody TPR – Total Physical Response/
- technika wielokrotnego wyboru - zrozumienie ogólnego sensu dłuższej wypowiedzi
- technika odpowiedzi typu prawda-falsz (true/false), ćwiczenie umiejętności uzasadnienia swego wyboru, poprawianie zdań fałszywych
- technika ćwiczeń z obrazkami:
 - ponumerowania obrazków w odpowiedniej kolejności,
 - podpisania właściwych elementów na obrazku
 - ustalenia kolejności wydarzeń zgodnie z podanymi informacjami usłyszonymi oraz przedstawionymi na obrazkach
 - dopasowanie obrazków do tekstu
 - znajdowanie różnic pomiędzy obrazkami lub ich opisami

- technika rysowania, zaznaczania graficznego usłyszanych wskazówek, pojedynczych informacji
- uzupełnienie luk w tekście np. piosenki, opowiadania, wiersza
- technika uzupełniania tabeli, formularza lub ankiety w celu wychwycenia konkretnej, pojedynczej informacji
- dyktando – literowanie, dyktando wyrazowe, tekstowe, obrazkowe
- technika zaznaczania słów kluczy, ułatwiających zrozumienie tekstu i wykonanie danego polecenia
- technika zaznaczania rozpoznanego dźwięku w celu zaznajomienia ucznia z alfabetem fonetycznym
- technika dopasowywania pytań do odpowiedzi, udzielania odpowiedzi na usłyszane pytania
- technika przewidywania oczekiwań uczniów odnośnie danego tematu ,zadawanie pytań, dyskusja, monolog np. technika obrazka jako pojedynczej ilustracji motywującej do wysłuchania całej historii, technika przewidywania wyrazów według tematu mającego nastąpić nagrania
- gry i zabawy :
 - ✓ „Hide and Seek”- ćwiczenie wydawania i wykonywania poleceń. Jeden z uczniów wychodzi z klasy, pozostali ukrywają dany przedmiot, a potem przy pomocy wypowiedzianych wskazówek naprowadzają szukającego.
 - ✓ „Orders/Giving instructions – ćwiczenie w wydawaniu i wykonywaniu poleceń oraz utrwalanie poznanego słownictwa. Zabawa w parach, gdzie jeden uczeń /scientist/ wydaje drugiemu/robot/ polecenia wykonania danych czynności.
 - ✓ „Simon says” – nauczyciel zaczyna tym zwrotem, po którym następują konkretne polecenia wykonywane przez uczniów grupowo. Kto się pomyli odpada z gry.

- ✓ Przerwanie opowiadania – nauczyciel zaczyna opowiadać historię, uczniowie przerywają mu zadając dodatkowe pytania do tego co zdążył powiedzieć.
- ✓ Kategorie - uczniowie zostają poproszeni o narysowanie trzech kolumn, nauczyciel nadaje każdej kolumnie nazwę, np. food, means of transport, colours, animals, jobs. Następnie dyktuje wyrazy pasujące do jednej z kategorii, a uczniowie muszą postawić krzyżyk w danej kolumnie.

Czytanie:

- analiza obrazka i tytułu - przewidywanie treści tekstu na ich podstawie, a także w odniesieniu do wiedzy ogólnej
- czytanie głośno krótkich tekstów dla przećwiczenia prawidłowej wymowy
- wypełnianie luk potrzebnymi informacjami
- czytanie dla zrozumienia ogólnej myśli tekstu, np. dopasowywanie nagłówków, zdjęć do tekstu, układanie paragrafów w odpowiedniej kolejności,
- czytanie dla uzyskania informacji szczegółowych: zaznaczanie w tekście szukanych wyrazów, wykreślanie słowa które nie pasuje do reszty, wybieranie poprawnej odpowiedzi, wyszukiwanie szczegółowej informacji, wypełnianie tabeli
- grupowanie słów według kategorii, wyszukiwanie potrzebnego słownictwa w słownikach
- szukanie synonimów i antonimów
- ocena przeczytanych danych techniką prawda – fałsz, skorygowanie błędnych informacji
- zakreślenie w akapitach słów-kluczy
- uporządkowanie dialogu: układanie poszczególnych zdań lub akapitów tak, by stanowiły logiczną całość
- dopasowywanie tytułów do poszczególnych akapitów tekstu czytanego
- uporządkowanie zestawu ilustracji zgodnie z fabułą tekstu
- gry i zabawy :

- ✓ „Back chaining”, czyli powtarzanie od końca. Ćwiczenie wymowy, kiedy tekst jest już znany uczniom. Należy czytać wyrazy od końca zdania, najpierw ostatni, potem dwa ostatnie itd., np.:

start?

film start?

the film start?

does the film start?

time does the film start?

What time does the film start?

- ✓ „Herringbone”– ćwiczenie ułatwiające uczniom skupienie uwagi na istotnych informacjach w tekście, polegające na odpowiadaniu na pytania dotyczące tekstu zapisane na „rybiej osi” według schematu MAIN IDEA (główna myśl) w linii poziomej i od niej odchodzące pod skosem pytania:

WHO – kto brał udział?

WHAT – co się wydarzyło?

WHEN – kiedy zdarzenie miało miejsce?

WHERE – gdzie zdarzenie miało miejsce?

WHY – dlaczego zdarzenie miało miejsce?

HOW – jak to się stało?

- ✓ „Messy text” – krótki tekst, w którym brakuje interpunkcji i dużych liter. Zadaniem uczniów jest podzielenie go na zdania i wstawienie niezbędnych znaków interpunkcyjnych. Następnie tekst jest odczytywany na głos.

- ✓ "Making a boring text interesting" - praca w grupach – każda grupa dostaje tekst (ten sam lub inny) i jedno pytanie, na które musi odpowiedzieć. Gdy są gotowi wysyłają swojego przedstawiciela z odpowiedzią do nauczyciela. Jeśli odpowiedź jest poprawna, wraca z kolejnym pytaniem, które musi zapamiętać. Wygrywa grupa, która najszybciej poprawnie odpowiedziała na wszystkie pytania.

- ✓ „Running dictation” – praca w parach, jeden z uczniów zapisuje tekst, który drugi uczy się na pamięć kawałek po kawałku, odczytując go z kartek przymocowanych w pewnej dalszej odległości (najlepiej w innym pomieszczeniu). Para, która pierwsza poprawnie przepisze tekst, wygrywa.

- ✓ Czytany tekst zostaje pocięty na części, uczniowie, indywidualnie lub w parach, układają je w kolejności. Dla sprawdzenia całość zostaje wysłuchana z nagrania lub odczytana. W innej wersji zabawy każdy uczeń otrzymuje jedną część tekstu, uczniowie muszą odnaleźć właściwą pozycję, ustawić się w grupie a następnie odczytać swoją partię.

- ✓ Odpowiadanie na pytania do tekstu w formie współzawodnictwa – praca indywidualna, w parach lub grupach. Każde pytanie zapisane jest na oddzielnej kartce, uczniowie rzucają kostką by wylosować kolejne pytanie, przeczytać je i odpowiedzieć. Wygrywa ta osoba lub grupa, która poprawnie odpowie na największą liczbę pytań.

Pisanie:

- prowadzenie dodatkowych zeszytików ze słownictwem pogrupowanym tematycznie
- uzupełnianie luk informacyjnych
- podpisywanie obrazków
- wypełnianie tabel i ankiet, prostych formularzy
- pisanie pocztówek, maili, SMS-ów, krótkich dialogów, sporządzanie krótkich notatek
- układanie krzyżówek, diagramów literowych
- pisanie krótkich, kilkudzaniowych tekstów na zadany temat
- przygotowywanie projektu w domu lub na lekcji w grupach
- przygotowywanie pomocy dydaktycznych: plakatów, tabel, kart z obrazkami (flashcards), kart typu MEMO, napisów
- dopasowywanie połówek zdań

- porządkowanie kolejności zdań, ustawianie ich zgodnie z fabułą tekstu
- kończenie zdań
- zadawanie pytań – udzielanie odpowiedzi
- uzupełnianie dymków w historyjkach komiksowych
- uzupełnianie pisemnych ćwiczeń w zeszytach ćwiczeń
- dyktando
- gry i zabawy :
 - ✓ Pisanie słów w powietrzu – nauczyciel wymawia dane słowo, równocześnie pisząc je w powietrzu, uczniowie naśladują go robiąc to samo.
 - ✓ Pisanie na plecach – zabawa w parach, gdzie uczniowie nawzajem piszą sobie na plecach poznane właśnie słowa i odgadują je.
 - ✓ Literki-układanki – uczniowie przygotowują modele literek na takich samych kartonikach. Nauczyciel wypowiada słowo, pisze je na tablicy, a po wspólnym kilkakrotnym powtórzeniu uczniowie sami układają je ze swoich literek.
 - ✓ Spelling bees – nauczyciel dyktuje kilka wyrazów, z których pisownią uczniowie mają problemy. Uczniowie zapisują je, sprawdzają sobie nawzajem, zastanawiają się czy zapis jest poprawny. Dopiero po takim sprawdzeniu nauczyciel zbiera zapisane kartki.
 - ✓ Rozsypane literki – tworzenie wyrazów z podanych liter, uczniowie w parach starają się utworzyć wszystkie możliwe słowa, różniące się tylko np. pierwszą literą lub środkową.
 - ✓ Schodki – uczeń wybiera słowo, w które wpisane są inne słowa np. tool, too, to i umieszcza je na schodkach. Wygrywa ten kto zbuduje jak najwięcej podobnych schodków.

- ✓ Dodawanie liter – uczniowie otrzymują listę wyrazów. Pracując samodzielnie lub w parach, dodają po jednej literze do każdego wyrazu, tak by powstały nowe.

at	eat
ill	will
to	too
thin	Hing
the	hey

- ✓ Zmiana liter – nauczyciel podaje listę wyrazów, uczniowie mają zmienić podkreśloną literę na inną, tak by powstało nowe słówko.

Me <u>e</u> t	me <u>a</u> t
C <u>u</u> t	ca <u>t</u>
B <u>a</u> d	da <u>d</u>

- ✓ Zabawa w „HOMOPHONES” by zwrócić uwagę na wyrazy o tym samym brzmieniu lecz innej pisowni i innym znaczeniu:

Meet	meat
Tale	tail
See	sea
Rain	rein

- ✓ Wąż literowy – uczniowie podchodzą do tablicy, pierwszy pisze wyraz i wypowiada następny zaczynający się na ostatnią literę. Kolejny uczeń pisze ten wyraz i wypowiada swój, itd.
- ✓ Szukanie wyrazów lub zdań ukrytych pośród innych.
- ✓ Poszukiwanie nowych słów – nauczyciel podaje długi wyraz, z którego liter uczniowie mają zbudować jak najwięcej nowych słów.

Gramatyka:

- przygotowywanie pomocy dydaktycznych: plakatów, tabel, kart np. z odmianą czasowników, zaimkami itd.
- porządkowanie podanych słów lub wyrażeń tak aby powstały poprawne zdania
- ćwiczenia wielokrotnego wyboru
- przekształcanie zdań
- tłumaczenie wyrażenia podanego w nawiasie
- uzupełnianie luk
- dryl językowy
- budowa zdań na podstawie podanego modelu
- wstawianie wyrazów w odpowiedniej formie
- układanie dialogów i historyjek z wykorzystaniem wybranych struktur gramatycznych
- podstawianie
- wyszukiwanie w tekście podanych struktur gramatycznych
- wyszukiwanie i poprawianie błędów
- gry i zabawy:

✓ Znajdź kogoś kto...

Przykładowo zadawanie pytań w czasie Present Simple, udzielnie krótkich odpowiedzi, pytania z zaimkami *who*, *what*, *where* itd. Nauczyciel rozdaje uczniom przygotowane wcześniej karty pracy. Zadaniem uczniów jest odnalezienie w klasie osób spełniających podane kryteria oraz uzyskanie dodatkowych informacji.

Find someone who...	
has a pet (Find out what sort of animal it is.)	likes reading books (Find out which book he likes the most)
goes to bed late (Find out what time.)	lives in a flat (Find out how big it is.)

- ✓ Bingo- przykładowo użycie przyimków. Nauczyciel rozdaje uczniom karty ze zdaniami, w których brakuje przyimków, a następnie odczytuje przyimki *in, on, by* itd. Uczniowie uzupełniają zdania odczytanymi przyimkami. Zwycięża osoba, która jako pierwsza poprawnie uzupełni wszystkie zdania.

My birthday is ...January. I go ... school everyday. I live ...a flat.	My birthday is ...21 st of May. I go to school ...bus. We are ...classroom 14c.
--	--

- ✓ Zgadywanie - Nauczyciel lub wybrany uczeń myśli o jakiejś rzeczy, zwierzęciu, ubraniu, kolorze i mówi pozostałym do jakiej kategorii wyraz należy. Zadając pytania typu *Is it big?, Is it a dog?* ćwiczą konstrukcję zdań pytających.
- ✓ „What am I doing?” - Uczniowie wychodzą na środek klasy, otrzymują od nauczyciela karteczkę z napisanym zdaniem w czasie Present Continuous. Pokazują tę czynność, a pozostali uczniowie podzieleni na dwie grupy zadają pytania: *Are you swimming? Are you flying?*. Punkt otrzymuje ta drużyna, która pierwsza odgadnie.
- ✓ “I have breakfast at seven o’clock” - ćwiczenie nazw codziennych czynności, określania godzin, użycie czasu Present Simple. Praca w grupach. Każda grupa przygotowuje kilka zdań z użyciem czasu Present Simple opisujące codzienne czynności wraz z dokładnym określeniem czasu. Zdania napisane na oddzielnych skrawkach papieru zostają odwrócone pismem w dół. Reprezentant drugiej grupy wybiera jedną karteczkę i ma 2 minuty na zaprezentowanie swojej grupie tej czynności za pomocą gestów i narysowanych na tablicy wskazówek.
- ✓ Opis obrazka – *There is/ are...* - praca w parach. Uczniowie dostają obrazki różniące się szczegółami. Opisując je sobie nawzajem przy użyciu konstrukcji *there is/are* znajdują te różnice.

Techniki kształcenia samodzielnego uczenia się:

- ćwiczenie technik uczenia się takich jak mapy mentalne, grupowanie słownictwa na kategorie, wyszukiwanie skojarzeń, tworzenie fiszek, nawiązywanie do wcześniejszej wiedzy, wykorzystywanie obrazu i dźwięku, nawiązywanie do języka ojczystego
- ćwiczenie umiejętności korzystania ze słowników
- ćwiczenie umiejętności wyszukiwania dodatkowych informacji m.in. do przygotowania projektów
- utworzenie zestawu własnoręcznie wykonanych pomocy dydaktycznych - fiszki zawierające słownictwo oraz zagadnienia gramatyczne
- zapoznanie z programem multimedialnym odpowiednim do wieku i umiejętności ucznia
- samoocena i ewaluacja swoich postępów w nauce

Integracja międzyprzedmiotowa:

- powiązanie nauczanych treści na innych przedmiotach oraz wiedzy ogólnej do wykonania prac projektowych

Nauczanie zagadnień międzykulturowych:

- wykonywanie prac projektowych przedstawiających zwyczaje, historię geografę krajów anglojęzycznych
- porównywanie kultur różnych państw podczas omawiania poszczególnych zagadnień takich jak szkoła, sport, życie codzienne, rodzina, święta, muzyka, itd.

Inne techniki pracy:

- praca z wykorzystaniem płyt DVD i CD
- wykorzystanie programów multimedialnych do nauki języka angielskiego
- wykorzystanie zasobów Internetu takich jak słowniki internetowe, quizy on-line, itp.

Przykładowe konspekty zajęć

LEKCJA NR 1

Temat: Kolory

Cele ogólne: - wzbogacenie słownictwa

- doskonalenie wymowy oraz pisowni
- współpraca w parach

Cele operacyjne:

- uczniowie: rozpoznają, wskazują i nazywają poznane kolory w języku angielskim
- rozróżniają i dopasowują podpisy do obrazków z kolorami
- wykonują własne materiały dotyczące tematyki kolorów
- wykorzystują zdobyte wiadomości podczas kolorowania obrazka
- różnicują wymowę oraz zapis nazw kolorów

Czas

- jedna jednostka lekcyjna

Formy pracy

- z całą klasą
- indywidualna (kierowana przez nauczyciela i samodzielna)
- praca w parach

Metody pracy

- podające (rozmowa, objaśnianie poleceń)
- prezentacja
- czynnościowe (wykonywanie poleceń, działanie praktyczne)

Środki dydaktyczne

- różnokolorowe karteczki
- kolorowanki
- flashcards
- słowniki obrazkowe
- zeszyty

Przebieg zajęć:

1. Powitanie, sprawdzenie obecności.
2. Prezentacja nowego materiału: pogadanka wstępna: „Jakie kolory lubicie najbardziej?”
3. Pokazywanie i nazywanie kolorów z wykorzystaniem kart z obrazkami (flashcards).
4. Korzystając ze słowników obrazkowych dzieci szukają nazw kolorów.
5. Uczniowie otrzymują kolorowe karteczki i zapisują na nich nazwy kolorów według wzoru na tablicy.
6. Nauka wymawiania nazw kolorów w formie zabawy: na tablicy w jednym rzędzie rozwieszono zostały obrazki prezentujące nowe słownictwo, uczniowie powtarzają ciąg wyrazów ale za każdym razem znika jeden obrazek, zabawa trwa tak długo aż uczniowie będą znali na pamięć wszystkie wyrazy.
7. Utrwalanie pisowni – zapisywanie nazw w zeszytach ze słownictwem.
8. Uczniowie dobierając właściwe kolory malują kolorowanki.
9. Praca w parach – korzystając z różnokolorowych karteczek dzieci wzajemnie się odpytują.
10. Zabawa „Fruit Salad” – opisana powyżej (powtórzenie nazw kolorów, które uczniowie poznali podczas lekcji).

LEKCJA NR 2

Temat: „I am good, I am happy, you are good, you are happy”.

Cele ogólne: -utrwalenie i powtórzenie formy czasownika „być” w liczbie pojedynczej i liczbie mnogiej
-poznanie nazw przymiotników opisujących osoby i rzeczy
-współpraca w parach

Cele operacyjne:

- uczniowie rozróżniają zaimki osobowe
- odmieniają czasownik „być” w zdaniach twierdzących
- dopasowują podpis do obrazka
- wybierają właściwą formę wyrazu spośród podanych
- przygotowują grę pamięciową dotyczącą przymiotników

Czas

- jedna jednostka lekcyjna

Formy pracy

- z całą klasą
- indywidualna (kierowana przez nauczyciela i samodzielna)
- praca w parach

Metody pracy

- podające (rozmowa, objaśnianie poleceń)
- prezentacja
- czynnościowe (wykonywanie poleceń, działanie praktyczne)

Środki dydaktyczne

- zadania obrazkowe
- dwukolorowe karteczki
- ćwiczenia gramatyczne w formie kart pracy
- flashcards
- własnoręcznie przygotowane materiały dydaktyczne (czasownik „być”)
- zeszyty

Przebieg zajęć:

1. Powitanie, sprawdzenie obecności.
2. Uczniowie otrzymują obrazki i muszą wstawić odpowiednie zaimki osobowe w III osobie liczby pojedynczej i liczbie mnogiej. Następnie wykonują to samo polecenie w oparciu o wyrazy, a nie obrazki.
3. Przypomnienie odmiany czasownika „być”. Uczniowie korzystają z własnoręcznie przygotowanych kart służących zapamiętywaniu w kolorze czerwonym (czasownik). Praca w parach – wzajemne odpytanie.
4. Dzieci czytają kilka zdań o dziewczynce Jane, a następnie według wzoru zapisują 5 zdań w zeszytach rozpoczynających się od „ja jestem” i 5 od „ty jesteś”.
5. Uczniowie otrzymują zadanie z wpisaniem słów „is”, „are” w zdania (opis osób).

6. Ćwiczenie dotyczące zamiany zdań z liczby pojedynczej na liczbę mnogą.
7. Prezentacja nowego materiału - pokazywanie i nazywanie przymiotników z wykorzystaniem kart z obrazkami (flashcards).
8. Dzieci otrzymują dwukolorowe kartki na których mają wypisać według wzoru 10 przeciwstawnych przymiotników.
9. Utrwalanie pisowni – zapisywanie nazw w zeszytach ze słownictwem.
10. Gra w parach z wykorzystaniem kartek – próba znalezienia par przeciwieństw.

LEKCJA NR 3

Temat: „There is a picture on the wall in my room”.

Cele ogólne: -utrwalenie struktury „there is, there are”

- powtórka przyimków miejsca
- doskonalenie wymowy i pisowni
- współpraca w parach oraz w grupie

Cele operacyjne:

- uczniowie rozróżniają formy „there is”, „there are”
- wybierają właściwą formę spośród podanych oraz wstawiają je w zdania
- ilustrują schematycznie swój pokój i nazywają przedmioty w pomieszczeniu
- wykorzystują własnoręcznie przygotowane materiały dydaktyczne

Czas

- jedna jednostka lekcyjna

Formy pracy

- z całą klasą
- indywidualna (kierowana przez nauczyciela i samodzielna)
- praca w parach
- praca w grupach

Metody pracy

- podające (rozmowa, objaśnianie poleceń)

- prezentacja
- czynnościowe (wykonywanie poleceń, działanie praktyczne)

Środki dydaktyczne

- schematy pokoju
- ćwiczenia gramatyczne w formie kart pracy
- własnoręcznie przygotowane materiały dydaktyczne
- zeszyty

Przebieg zajęć:

1. Powitanie, sprawdzenie obecności.
2. Korzystając z zeszytów ze słownictwem oraz własnoręcznie wykonanych kart służących zapamiętywaniu w kolorze niebieskim (rzeczowniki), uczniowie przypominają sobie nazwy przedmiotów znajdujących się w pomieszczeniu.
3. Nauczyciel lub uczeń chodzą po klasie i wskazują różne przedmioty w pomieszczeniu – inni uczniowie wykrzykują nazwy. Następnie w grupach ustalają poprawną pisownię danego słowa, grupa która poda poprawną odpowiedź – zdobywa plusy.
4. Dzieci rysują w formie schematu swój pokój i podpisują nazwy przedmiotów.
5. W parach pokazując na dany przedmiot opisują swoje pokoje.
6. Nauczyciel pisze w formie przypomnienia na tablicy formy „there is”, „there are” – pyta uczniów czy pamiętają co oznaczają te zwroty. Dzieci podają własne przykładowe zdania, a następnie zapisują je w zeszytach.
7. Uczniowie ponownie opisują w grupach swoje pokoje używając odpowiednich form.
8. Korzystając z własnoręcznie wykonanych kart służących zapamiętywaniu w kolorze pomarańczowym (przymyki), uczniowie wzajemnie odpytują się z nazw danego przymyka.
9. Wykonanie ćwiczeń gramatycznych w formie kart pracy.
10. Praca grupowa „Memory chain” – Łańcuszek pamięciowy – uczeń rozpoczyna zdanie „W moim pokoju znajduje się.....” („In my room there is.....”), każde kolejne dziecko powtarza zdania kolegów i dodaje swój przedmiot, itd.

6. Efekty pracy uczniów

Ze względu na specyficzny charakter niniejszej innowacji programowej, która realizowana będzie na lekcjach j. angielskiego w całych grupach, ale obejmować będzie tylko wybranych uczniów klas I-III i IV-VI szkoły podstawowej oraz I-III gimnazjum w różnych zespołach szkół integracyjnych w czasie jednego roku szkolnego, nie wyodrębniono w niej poszczególnych treści nauczania. Ich wybór będzie zależał od realizowanego w danej szkole podręcznika i programu nauczania.

Bardzo ważna dla programu jest idea portfolio, które będzie przygotowywane przez każdego uczestnika projektu. Korzyści wynikające z systematycznej pracy z portfolio to m.in.: kształtowanie nawyku systematycznej pracy, pogłębianie refleksji nad uczeniem się, kształtowanie pozytywnego nastawienia do uczenia się, rozwijanie umiejętności myślenia krytycznego (np. oceń co podobało ci się/nie podobało ci się w twojej pracy/ocień co sprawia ci trudność), rozwijanie umiejętności myślenia twórczego poprzez prace językowo-plastyczne, prace projektowe, a także zwiększanie świadomości interkulturowej. Portfolio jest kolejnym elementem, który wykorzystuje zainteresowania i potrzeby dzieci, wspomaga kształtowanie autonomii i możliwości sterowania własną pracą oraz samodzielnego działania. Będzie to miało korzystny wpływ na budowę zaufania do samego siebie, a także wpłynie pozytywnie na ciekawość poznawczą dzieci oraz ich zdolność do poświęcania się jakiejś czynności (z czym wybrani uczniowie mają spore problemy).

Zgodnie z nową podstawą programową oraz ideą indywidualizacji procesu nauczania, a skierowaną szczególnie do uczniów objętych programem, a także ze względu na terapeutyczne jego cele, efekty pracy poszczególnych uczniów uwidocznione będą w ich realnych i samodzielnymi działaniach.

- Przygotowanie 5 prac projektowych, których tematyka zostanie wybrana samodzielnie przez danego ucznia zgodnie z jego zainteresowaniami spośród wymienionych w nowej podstawie programowej (15 tematów w gimnazjum i 12 tematów w drugim etapie szkoły podstawowej).
- Gromadzenie materiałów autentycznych np. nalepek, reklam, folderów w języku angielskim (które można wykorzystać do prac projektowych).
- Własnoręcznie przygotowane i pogrupowane w odpowiednie koperty zestawy pomocy do nauki gramatyki i słownictwa, zgodnie z aktualnie realizowanymi treściami nauczania (np. „rozsypanki” słowne – kolorowe kartoniki, zebrane

w oznakowanych kopertach, umożliwiające kinetyczne wzmocnienie ćwiczeń budowy zdań twierdzących, przeczących czy pytających w poszczególnych czasach oraz wybranych konstrukcji językowych).

- Przygotowanie plastycznego zestawu liter alfabetu języka angielskiego wykorzystywane w ćwiczeniach dotyczących pisowni i nauki słownictwa (dla uczniów szkoły podstawowej).
- Utworzenie portfolio językowego składającego się z prac dokumentujących postępy w nauce dzieci (m.in. wybrane prace domowe, samodzielnie wykonane „słowniczk” ze słownictwem pogrupowanym tematycznie, koperty z materiałami zawierającymi zagadnienia gramatyczne, samodzielne prace pisemne, krzyżówki, gry, wybrane testy lub sprawdziany).
- Korzystanie z programów multimedialnych podczas zajęć z biblioterapii.
- Uczniowie, którzy będą chętni mogą sami wybrać temat lekcji i przygotować zależnie od swoich możliwości i chęci daną jej część w formie swoich ulubionych gier i zabaw językowych.
- Wyniki testów i sprawdzianów wiedzy ucznia przeprowadzone przez nauczyciela w danym roku szkolnym.

7. Ocenianie

Kwestie oceniania klas 1 – 3 oraz 4 - 6 i gimnazjum zostały podzielone zgodnie z systemem oceniania wymaganym przez dany etap edukacyjny. W klasach 1 – 3 ocenianie jest opisowe, natomiast w klasach 4 – 6 i gimnazjum wiedza ucznia jest szacowana zgodnie ze skalą od 1 (oceny niedostatecznej) do 6 (oceny celującej).

7.1 Ocenianie w klasach 1-3 szkoły podstawowej

Rola oceniania

Jedną z ról nauczyciela w procesie nauczania jest systematyczne ocenianie postępów uczniów. Ma ono istotne znaczenie nie tylko dla samego pedagoga, dostarczając mu informacji na temat efektów jego pracy, ale także dla dzieci i ich rodziców (opiekunów).

Biorąc pod uwagę specyfikę nauczania na I etapie, a więc przede wszystkim fakt pierwszego sformalizowanego kontaktu dziecka z językiem angielskim, trudno mówić o ocenianiu jego osiągnięć w tradycyjnym pojmowaniu. Pierwsze lata nauki to okres uwrażliwiania uczniów i osvajania z językiem, a to bardzo trudno zmierzyć i poddać tradycyjnej ocenie. Dlatego też kontrola osiągnięć powinna skupiać się na szacowaniu ich silnych i słabych stron. Pierwszy kontakt z językiem ma też ogromne znaczenie dla budowania motywacji ucznia. Powinniśmy więc skupić się na nagradzaniu, chwaleniu dziecka, pokazywaniu mu, jak wiele już umie, nie zaś na wytykaniu braków i niedoskonałości. Dotyczy to szczególnie uczniów z zaburzeniami zachowania i emocji. Dla nich rozpoczęcie nauki w szkole (w tym również nauki języka obcego) jest szczególnie trudne. Nowe środowisko, nieznanymi nauczyciele i koledzy w klasie, nowe obowiązki – wszystko to budzi w dzieciach silne emocje. Wiele z nich zareaguje wycofywaniem się z zadań, nieśmiałością, lękliwością, biernością. Zasadnym więc wydaje się częste chwalenie, nawet drobnych działań i zachęcanie do dalszej pracy oraz wysiłku. Obok wiedzy i umiejętności małego ucznia doceniajmy i wysoko oceniamy jego nawet najmniejszą aktywność na lekcji, a więc np. właściwą postawę, podjęcie się wykonania zadania, wkład pracy, a nie jedynie końcowy wynik. Uczeń musi wiedzieć, że ma prawo do popełniania błędów i ich korygowania.

Wśród dzieci objętych programem będą i takie, które na nową, trudną dla nich sytuację szkolną zareagują „na zewnątrz” co będzie objawiało się nadruchliwością, wzmożoną aktywnością i ekspansją, impulsywnością, a nawet agresją. Dlatego też złagodzonej ocenie należy poddać u nich zdolność koncentracji podczas lekcji, niekontrolowane zachowania i emocje.

W kontroli bieżącej na lekcjach zaleca się również wysoko oceniać i nagradzać dziecko za zaśpiewanie piosenki, recytację rymowanki, rysunki oraz inne prace plastyczne – techniczne. „Dzieła” dzieci należy eksponować na tablicach i wystawach klasowych, gdzie na przykład mogą one zostać opisane w języku angielskim. W ten sposób docenione zostaną wszystkie (nie tylko językowe) wysiłki uczniów. Wpłynie to z pewnością na dalszą motywację do nauki.

Kryteria oceniania

Rezultatem procesu oceniania powinna być rzetelna charakterystyka dziecka – przeznaczona dla niego samego i rodziców – informująca o postępach ucznia oraz pracy wkładanej przez niego w naukę języka.

Proponujemy następujące narzędzia oceniania:

- dokumentowanie pracy dziecka – polegające na gromadzeniu prac w tzw. portfolio, w którym mogą się znaleźć np. rysunki, teksty, prace projektowe, karty oceny ucznia;
- arkusze oceny indywidualnej ucznia – wypełniane na bieżąco przez nauczyciela (np. raz w miesiącu) i podsumowane pod koniec I i II semestru w formie karty osiągnięć ucznia;
- arkusze osiągnięć ucznia – w formie oceny opisowej pod koniec I i II semestru;

Wdrażanie do samooceny

Istotnym elementem kontroli osiągnięć oraz w ogóle całego procesu nauczania jest umiejętność samooceny. Dziecko, które ma szansę ocenić swój postęp staje się bardziej odpowiedzialne za własną naukę, a przez to bardziej aktywne i świadome procesu nauczania.

Pamiętać należy, że dzieci siedmioletnie nie potrafią jeszcze krytycznie ocenić swoich zdolności i umiejętności, potrzebują wsparcia ze strony nauczyciela i rodziców. Jednak uczenie dziecka i powolne wdrażanie do samooceny już w pierwszej klasie szkoły podstawowej daje silne podwaliny dla późniejszej umiejętności oceny własnych postępów. Dlatego też ocenie nauczyciela powinna towarzyszyć samoocena ucznia. Może ona mieć różne formy (np. zestawu ćwiczeń, które dziecko samo, albo z pomocą nauczyciela sprawdzi; arkusza samooceny zawierającego wykaz szczegółowych umiejętności zdobytych w danym okresie nauczania – np. przez miesiąc – podanego w formie zrozumiałej dla dziecka). Warto także wprowadzić specjalne „oceny” stosowane przez dzieci i zarezerwowane tylko dla samooceny (np. buzie: uśmiechnięta – gdy uczeń ocenia się bardzo dobrze, neutralna – gdy ocena jest zadowalająca, choć występują pewne braki, smutna – jeśli materiał nie został dobrze opanowany; słoneczka; kwiatuszki; serduszka itd).

7.2 Ocenianie w klasach 4-6 i gimnazjum

Rola oceniania

Bardzo ważną rolą nauczyciela w procesie nauczania jest systematyczne ocenianie postępów uczniów. Ma ono istotne znaczenie zarówno dla nauczyciela, gdyż dostarcza mu informacji na temat efektów jego pracy, ale także i dla jego uczniów oraz ich rodziców (opiekunów).

Oprócz roli informacyjnej, nie można pominąć bardzo ważnej funkcji motywującej oceniania.

Uczniowie (zarówno szkoły podstawowej jak i gimnazjum) nadal często uczą się dla dobrej oceny, na przykład po to, aby zadowolić swoich rodziców. Choć ta dodatkowa motywacja nie powinna być podstawą do zdobywania umiejętności językowych, jeśli przynosi efekty, należy mieć nadzieję, że dzięki niej obudzi w uczniach prawdziwe zainteresowanie przedmiotem.

Trzeba więc manipulować ocenianiem, aby zachęcać dzieci i młodzież do większego zaangażowania i aktywności, oceniając właśnie ich inicjatywę i wysiłek, a nie jedynie produkt końcowy.

Duża grupa uczniów z zaburzeniami zachowania i emocji, ma tendencję do reagowania zahamowaniem funkcji psychicznych i aktywności co objawia się reakcjami „do wewnątrz”, a więc zahamowaniem, nieśmiałością, lękliwością. Uczniowie ci czują się bardzo skrępowani i zakłopotani kiedy muszą wystąpić przed klasą, odgrywając role lub wyrażając swoje opinie w czasie dyskusji. Warto więc w instrukcji do takiego zadania uzgodnić, co będzie oceniane i jak. Pamiętać należy, iż w przypadku aktywności i zadań postrzeganych przez uczniów jako niezwykle dla nich trudne, pozytywna informacja zwrotna i stosunkowo wysoki stopień znacznie bardziej motywują, niż obiektywna ocena niższa.

Trzeba również podkreślić konieczność oceniania każdego ucznia osobno – jego rzeczywistego postępu w stosunku do predyspozycji, indywidualnych możliwości, umiejętności, a także biorąc pod uwagę konkretne zalecenia i wskazówki dotyczące oceniania, zawarte w orzeczeniu psychologów, którzy zdiagnozowali naszego ucznia – uczestnika projektu. Na pewno nie jest to zadanie łatwe. Należy jednak pamiętać, że mając w grupie kilku/kilkunastu różnych uczniów (w tym dzieci z zaburzeniami emocji i zachowania), nie można mierzyć ich jedną miarą.

Ocenianie należy wykorzystać również, aby stymulować rozwój samodzielności. Uzasadnionym więc wydaje się nagradzanie uczniów za samodzielnie wykonane prace dodatkowe - przewidziane w przedsięwzięciu, czyli na przykład różnego rodzaju projekty (założeniem jest, aby uczeń, w ramach programu, wykonał ich 5), „słowniczek”, pomoce do nauki gramatyki. Wysoka ocena za wykonanie własnych środków dydaktycznych będzie miała również bardzo terapeutyczny wpływ na budowę zaufania do samego siebie uczniów oraz czerpania poczucia własnej wartości z tego, co potrafią sami wykonać. Wzmocni również ich ogromną potrzebę bycia dobrym w czymś oraz zaprezentowania tego rówieśnikom i nauczycielowi.

Systematyczne ocenianie nie powinno też oznaczać atmosfery oceniania, charakterystycznej dla niektórych tradycyjnych metod. Współczesny nauczyciel odstępuje od władzy absolutnej w klasie, co powinno mieć również odzwierciedlenie w procesie kontroli wyników.

Mając na uwadze trudności dzieci z zaburzeniami zachowania i emocji (m.in. problemy w przyswajaniu pojęć gramatycznych, niższe kompetencje społeczne w zakresie komunikowania się), metodykę nauczania języka obcego, a także mając na celu uzyskanie optymalnych efektów w procesie kształcenia i wychowania, priorytetem wydaje się być praca nad osiągnięciem przez uczniów kompetencji komunikacyjnych właśnie (a poprawność językowa choć odgrywa istotną rolę, nie jest nadrzędnym celem dydaktycznym). Należy więc tak manipulować testowaniem i ocenianiem, aby uczniowie nie czuli się zbyt skrępowani nadzorem nauczyciela nad ich produkcją językową, mimo braku wiary we własne umiejętności, chętnie i aktywnie angażowali się w komunikację. Ważne jest, aby wiedzieli, kiedy i za co są oceniani i jakie są kryteria tej oceny.

Kryteria oceniania

Nieodłączną częścią nauczania jest ocenianie, które polega na bezustannym zbieraniu informacji o przebiegu procesu nauczania/uczenia się. Jest to również sposób na zachęcanie - motywowanie uczniów do ich dalszego rozwoju.

Rozróżniamy dwie zasadnicze formy oceniania: diagnostyczną (bieżącą) i klasyfikującą (sumującą).

Ocenianie diagnostyczne (bieżące) jest procesem ciągłym. Ma na celu monitorowanie postępów i rozwoju ucznia, sprawdzenie skuteczności zastosowanych metod i technik nauczania, rozpoznanie indywidualnych możliwości oraz potrzeb każdego dziecka oraz nakreślenie kierunku dalszej pracy. Ma postać formalną - testy, sprawdziany, itp. oraz nieformalną - obserwacja zaangażowania ucznia w proces uczenia się. Jest szczególnie przydatne nauczycielowi, uczniowi, jego rodzicom (opiekunom), stanowiąc dla nich informację zwrotną.

Ocenianie klasyfikujące (sumujące)

Należy pamiętać, iż istotnym elementem oceny okresowej (klasyfikującej) jest zgodność z zasadniczymi celami wyznaczonymi przez program. Ponieważ (zgodnie z podstawą programową) priorytetem jest rozwój kompetencji komunikacyjnej (a poprawność językowa - choć ważna – nie jest kluczowym celem dydaktycznym), sprawdzenie poziomu tej umiejętności powinno być nadrzędnym elementem kontroli i oceny okresowej. Dlatego należy przeprowadzać wysoko ocenianą kontrolę ustną (np. podczas dialogów sterowanych, dyskusji czy wypowiedzania się ucznia na zadany temat). Choć w trakcie interakcji oceniać można wymowę, słownictwo czy poprawność gramatyczną, należy skupić się na skuteczności przekazu, czyli efektywności komunikacyjnej. Uczniowie powinni wiedzieć, iż nie wymaga się od nich absolutnej poprawności i że jedynie błędy w dużym stopniu zakłócające przekaz informacji, będą brane pod uwagę.

Właściwe ocenianie powinno być oparte na kilku fundamentalnych zasadach:

- Uczniowie powinni być poinformowani o kryteriach oceniania przedstawionych w Przedmiotowym Systemie Oceniania i o wszystkich obszarach aktywności, jakie będą podlegały ocenie. Warto je uzgodnić wspólnie z uczniem – uczestnikiem projektu i przedstawić w formie kontraktu, który następnie strony (uczniowie oraz nauczyciel języka angielskiego i pedagog specjalny – wspierający jego pracę na lekcji) obowiązane są przestrzegać.
- Ocenianiu powinno podlegać to, co uczeń umie i jak posługuje się zdobytą wiedzą. Nie należy jednak zapominać o bardzo ważnej - motywującej funkcji oceny. Uczniów należy zachęcać też do samooceny, porównania jej wyników z informacją zwrotną o postępach otrzymaną od nauczyciela, a następnie omówić z nim ewentualne rozbieżności w postrzeganiu tych postępów. Dobrze

jest, aby uczniowie gromadzili te dane np. we własnym portfolio językowym, wraz z wykonanymi przez siebie pracami, co pozwoli na udokumentowanie przyrostu wiedzy, a także zaprezentowanie się na wyjazdach (feryjnym i wakacyjnym), gdzie uczniowie będą mogli pokazać innym efekty swej pracy.

Postępy nauczania i osiągnięcia uczniów uczestniczących w programie można ocenić na podstawie:

- Prac klasowych (np. na zakończenie rozdziału; testów semestralnych czy końcowych). Progi procentowe należy ustalić zgodnie z wytycznymi WSO – będą się one zatem nieco różnić w każdej ze szkół objętych projektem. Nauczyciele języka angielskiego (współpracując w ramach zespołów merytorycznych z psychologami, którzy zdiagnozowali uczniów, a następnie monitorują ich postępy) mają możliwość wprowadzania zmian do oddziaływań edukacyjno – terapeutycznych realizowanych również podczas prac klasowych na lekcji. W zależności do konkretnych potrzeb psychofizycznych uczniów objętych programem, wymagania edukacyjne w stosunku do nich powinny być ustalone na takim poziomie, by byli w stanie im sprostać, ale jednocześnie by skłaniały ich do przewyższania trudności i motywowały do dalszej pracy;
- Kartkówek (zapowiedzianych i niezapowiedzianych, sprawdzających stopień opanowania materiału z 1 – 3 ostatnich lekcji);
- Prac pisemnych;
- Prac domowych;
- Odpowiedzi ustnych (dialogi, wypowiedzi kilkudzaniowe na dany temat, scenki z życia codziennego, drama, wydawanie poleceń, podawanie instrukcji, historyjki itd.). Wskazówki dotyczące oceniania tego elementu aktywności na lekcji zostały przedstawione w pierwszej części – dotyczącej roli oceniana;
- Przeprowadzonych fragmentów lekcji (dwa razy w ciągu roku uczeń może sam wybrać temat lekcji – zgodny z jego zainteresowaniami – przygotowuje go, a następnie przedstawia w formie gier i zabaw językowych);
- Prac projektowych;
- Programów multimedialnych;
- Samooceny uczniów (np. Self – Check Tests);

- Bieżącej obserwacji – aktywności na zajęciach, pilności i zaangażowania w proces dydaktyczny. Pamiętać należy, że złagodzonej ocenie podlega u uczniów objętych przedsięwzięciem: gotowość do podejmowania zadań, zdolność koncentracji w czasie lekcji oraz osłabiona kontrola emocji i zachowania.

Ponieważ program został przygotowany również z myślą o dzieciach zagrożonych niedostosowaniem społecznym bądź niedostosowanych społecznie, które w większości wywodzą się z rodzin patologicznych, należy złagodzonej ocenie poddać te ich zachowania, które wynikają z niekorzystnej sytuacji rodzinnej. Łagodniejszej ocenie powinien podlegać również brak możliwości wywiązania się z podjętego zadania.

Ze zrozumieniem należy przyjąć również fakt niewywiązania się na czas z wyznaczonego przez projekt zadania domowego. Często jest on związany z brakiem możliwości jego wykonania w domu. Jeśli więc taka sytuacja będzie mieć miejsce, należy dać uczniowi kolejną szansę i wydłużyć czas realizacji pracy domowej. Zadaniem nauczycieli języka angielskiego oraz pedagogów specjalnych jest udzielanie uczestnikom projektu wsparcia, zrozumienia i pomocy.

Kontrakt może zawierać następujące elementy:

- Informację, iż ocenianiu podlegają następujące rodzaje aktywności ucznia: sprawdziany, kartkówki, odpowiedzi ustne, prace domowe, ćwiczenia wykonywane w klasie, różne prace projektowe, zeszyt, umiejętność samooceny postępów oraz samodzielnego uczenia się (m.in. program multimedialny), a także: pilność i zaangażowanie.
- Notatkę dotyczącą terminów prac klasowych, sprawdzianów, testów - zapowiadanych min. tydzień przed ich napisaniem.
- Notkę na temat kartkówek, które sprawdzają wiadomości z bieżącego działu, a wobec tego nie muszą być zapowiadane.
- Wzmiankę na temat terminów oddawania poprawionych prac pisemnych (np. uczeń dostaje je do wglądu nie później niż tydzień po przeprowadzeniu sprawdzianu, kartkówki zaś na następnej lekcji - jeśli jest to możliwe).

- Wyraźną informację o tym, że uczeń ma prawo poprawić lub zaliczyć pracę klasową w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (zgodnie z ustaleniami zawartymi w PSO). Dotyczy również sprawdzianów na których był nieobecny.
- Notatkę o tym, że ma prawo być nieprzygotowany do lekcji np. trzy razy w semestrze (ilość nieprzygotowań zgodna z ustaleniami WSO), co zostaje odnotowane przez nauczyciela przed rozpoczęciem zajęć. Nie obejmuje to zwolnienia z pisania zapowiadanej pracy klasowej.
- Informację o ocenie za pracę samodzielną na lekcji, współpracę w grupie i pilność, która przyznawana jest na koniec semestru.
- Notatkę na temat oceniania prac ściśle związanych z realizacją projektu (przedsięwzięcia).
- Informację o ocenie celującej, którą może otrzymać uczeń spełniający wszystkie warunki konieczne do uzyskania oceny bardzo dobrej, a dodatkowo wykazujący się wiedzą znacznie wykraczającą poza program nauczania obowiązujący na jego poziomie, wykonujący ciekawe pomoce naukowe lub interdyscyplinarne prace projektowe, biorący udział w konkursach przedmiotowych i odnoszący w nich sukcesy.
- Informację na temat oceny niedostatecznej, którą otrzymuje uczeń, nie spełniający kryteriów dla oceny dopuszczającej, nie wykorzystujący pomocy w postaci zajęć wyrównawczych, pracujący poniżej swoich możliwości i nie wykazujący chęci nadrobienia zaległości.
- Wzmiankę o tym, iż oceny wystawiane są zgodnie z kryteriami PSO w połączeniu z treściami przewidzianymi w rozkładach materiału na dany semestr/rok nauczania w oparciu o wybrany i zatwierdzony przez dyrektora szkoły program nauczania.

Bibliografia

Butkiewicz A., Bogdanowicz K., *Dyslexia In the English Classroom*, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2004

Kęłowska, M., *Program nauczania języka angielskiego Kurs kontynuacyjny (III.1) dla klas 1-3 gimnazjum zgodny z nową podstawą programową obowiązującą od 2009 roku III etap edukacyjny*, Wydawnictwo Egis

Kendall P.C., *Zaburzenia okresu dzieciństwa i adolescencji*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2004

Komorowska, H., *O programach prawie wszystko*. WSiP S.A. 1999.

Macmillan Polska Teacher Training Team, *71+ IDEAS for TEACHING ENGLISH*, Macmillan Polska.

Piotrowska, E., Szchyber, T., *Program nauczania języka angielskiego zgodny z nową podstawą programową Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. dla II-ego etapu edukacyjnego (szkoła podstawowa, klasy 4-6)*, Wydawnictwo Macmillan Polska.

Richards, J., Rodgers, T., *Approaches and Methods in Language Teaching A description and analysis*, Cambridge University Press, 1999.

Studzińska, I., Mędela, A., Kondro, M., Piotrowska, E., *Program nauczania języka angielskiego zgodny z Nową Podstawą Programową Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. dla I etapu edukacyjnego szkoła podstawowa, klasy 1 – 3*, Wydawnictwo Macmillan Polska.

Tittenbrun, B., Piotrowska, E., *Program nauczania języka angielskiego zgodny z Nową Podstawą Programową Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. dla III etapu edukacyjnego (gimnazjum) poziom III.1 dla uczniów kontynuujących naukę języka angielskiego*, Wydawnictwo Macmillan Polska.

Watcyn-Jones, P., Howard-Williams, *Grammar games and activities for teachers*. London : Penguin Books, 1995.